بیری فاشیستی بەعس و جینۆسایدی گەلی کوردستان.. سەلام عەبدوللا

کۆمەڵە وتار..

1- چۆن فاشیزم پێناسە بکرێن؟
2- حزبی بەعسی فاشی، لێکۆڵینەوەی ئایدیۆلوژی،دەسکەوتات و پێوەندکانی
3– ناوی ئەو شرکەت و رێکخراوە ئەڵمانییانەی کە پشتگیریان کردووە لە رژێمی فاشیستی (ئیراق)
4- جینۆسایدی گەلی کوردستان، یاسا نیونەتەوەییەکان و ئەرکەکانمان
5- بازرگانی بە قوربانیان

بۆ خوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن..

مانگرتنەکانی بەریتانیا بەردەوامە.. نوری بەشیر

ئەمڕۆ چوار شەممە ١٥ی مارس لە سەراسەری بەریتانیا مانگرتن ئەنجامدرا کە پیشتر راگەیەندرابوو. مانگرتنی ئەمڕۆ بۆ داواکاری موچە و هەلی کار و خانەنشینی و باشکردنی هەلومەرجی کاردنە. مانگرتنەکە لەسەراسەری بەریتانیا لەم بەشانەدایە؛ کرێکارانی شەمەندەفەر و ئیستگاکان، مامۆستایان، بەشی خزمەتگوزاری حکومی، پزیشکانی مقیم و ڕۆژنامەنووسانی بی بی سی. دکتۆرە مقیمەکان کە لە ١٣ی مانگەوە بۆ ماوەی ٧٢ کاتژمێر لەمانگرتندان تاکو ١٦ی مارس و مامۆستایان تەنیا لە ئینگلتەرەدا لەمانگرتندان لەبەر ئەوەی لە وەتەز و سکۆتلەند توانیویانە لە گفتوگانیادا بەشکی باش لە خواستەکانیان بسەپێنن.
لەسەر بانگەوازی؛ یەکێتی کرێکارانی شەمەندەفەر و دەریایی و گواستنەوە (RMT) مانگرتنی کرێکاران و کارمەندانی ئیستگاکان و شەفەرانی شەمەندەفەرەکان لەندەنی توشی تەنگوچڵەمەی هاتووچۆ کردووە و دەرگای ئیستگاکان داخراون و کەبوونەوەی فراوان لەبەردەم

لە زۆرێک لە ئیستگاکانی شەمەندەر ئێنجامدراوە و هەروەها لە دوو لاوە کرێکاران مانگرتنەکانیا بە ڕێپەوان بڕەو ناوەندی لەندەن ترافێگار سکوێر ڕشتن و لەوێدا کەبنەوە و رابڕانی یەکێتیە کرێکاریەکان قسەوباسیان کردووە کە بە وتەی پالیس کەبونەوەی ناوەندی لەندەن لە تراڤلگار سکویر چل هەزار کەس بووە و بە قسەی هەسوڵوانی مانگرتنەکە زیاتر بووە.
ئەم مانگرتنە فشارێکی زۆری بە هاتوچۆ دروستکردووە بەتایبەت بە هاتوچۆی پاسەکان لەنەندا و یەکێتی کرێکارانی هاتوچۆ ئاگاداری داوە لەم ڕووەوە. RMT قەرارە لە ڕۆژەکانی ١٦، ١٨، ٣٠ مارس و ١ی ئەپریل ناڕازایەتیەکانیان لە ئاستی سەراسیدا بەردەوام بێت.
هاوکاتی ئەم مانگرتنەی کرێکارانی شەمەندەفەرەکان مانگرتنی دکتۆرەکان بەردەوامە کە هەزاران بەشدار دەبن لەم مانگرتنەدا و زۆرێک لە دکتۆرەکانی تریش پشتگیری خواستەکانیان دەکەن و ئەمەش کاریگەری زۆر لەسەر هەلومەرجی نەخۆشخانەکان و نەخۆش داناوە کە حکومەتی بەریتانیا و کەمپانیاکان زۆر خەمساردن لە بڕانبەریدا.
کرێکارانی شەمەندەفەرەکان لەماوەی ساڵێکدا کە نزیکەی حەوت جار مانگرتنیان کردووە لە بڕانبەر ئەو هەڕەشانەی گۆڕێدا کە بەریتانیا بەخێوە دەبینێت لە بەرزبوونەوەی زۆری نرخی کاکاکانداو بەتایبەت پەداویستیە ڕۆژانەییەکانی خەڵکدا، بەڵام موچە زیاد نەکراوەو ئەگەر لەژێر فشاری ناڕازایەتیەکاندا کەمپانیا تایبەت و دەزگا دەوڵەتیەکان ملیان دابێت بەکەمەک زیادکردن ئەوا بەڵکەی ئەوە نابووە کە یەکێتیە کرێکارەکان رازیبووبن پێی لەهەندی بەشی کەمدا نەبێت، بەڵێ مانگرتنەکان تا مانگی داهاتووش لەچەند ڕۆژدا بەردەوام دەبێت.
ئەم مانگرتنانە لەبەریتانیا بەجیا لە کرێکارانی شەمەندەفەر لەچەندین بەشی تردا بەردەوام دەبێت لەوانە: پاسەکان، پۆست، پەرستاران و ستافی ئەمبولانس و مامۆستایان و دکتۆرەکان و کرێکارانی بەشی خزمەتگوزاری.
حکومەتی بەریتانیا کە لەگەڵ قەیرانێکی قوڵی ئابووری و سیاسیدا بڕەوە ناتوانێت و نایەوێت وەڵامی خواستەکانی کرێکاران بداتەوە یان لەبڕانبەر ئەو هەڕەشانەی کە یەخەی بەخەڵک و کرێکاران گرتووە وەڵام بداتەوە، لە کاتێکدا خەڵک هاواری لەهەستاوە و چەندین ناوەندی یارمەتی خواردن دان و کەمەک کراوەتەوە کە بەشێکی زۆری ئەو خەڵکانە کاردەکەن بەڵام لەبڕامبەر گرانیدا ئەو کرێیەی وەریدەگرن بەش ناکات، یان وەک لە یەکێک لەدروشمەکاندا هاتووە ١٧٩٠٠٠ هەزار کەس لەژێر خواردنێکی ڕۆژ بەبەشن.

لەکاتەکدا جەرمی هانت وەزیری دارایی لەپەرلەماندا نەخشەی مالی خەی بە ئەمساڵ دادەنێت بەڵام لەنزیک ئەوەو دەنگی کرێکاران و رابەرانی یەکێتیە کرێکارییەکان نا بە ئەو هەلومەرجە دەڵێن کە ژیانیانی سەخت کردوە لەژێر سایەی حزبەکەی هانتدا کە حزبی پارێزگارانە ئەوپەڕی ژیانی سەخت بەسەردەبەن.
سکرتێری RMT میک لینچ وتوێتی: پیرۆزبایی لە هەموو ئەندامانی هەڵمەتی شەماندەفەرەکانی لەندەنمان دەکەم کە ئەمڕۆ بەشداریان لەم چالاکییە مانگرتنەدا کردووە. وە وتی " ئەمە ئەوە دەردەخات کە ئەمە چەندە ئیرادەمان هەیە بە ئەوەی بە دانوستان بگەینە یەکلاییکردنەوەی ئەم ناکۆکییە درێژخایەنە" و ئاماژەی بەوەشکردووە، " تا ئەو کاتەی کە پێویستە دەبە بەردەوام دەبین لە ناڕازایەتیەکانمان".
وە مارک سێروتکا، سکرتێری گشتی سەندیکای خزمەتگوزاریەکان بازرگانییەکان PCS هەشداری دا لەوەی ئەم کارە تەنها سەرەتای مانگرتنەکانە کە دەنگە تا کۆتایی ئەمساڵ بەردەوام بێت.
وە وتی ئەمە 2% زیادکردنی مووچەمان پێدراوە لەکاتێکدا هەڵاوسانی خەراک هەفتەی ڕابردوو 16% بووە. ٤٠٠٠٠ هەزار فەرمانبەری حکومی یارمەتی خواردن لە بانکی خەراکی وەردەگرن و ٤٥٠٠٠ داوای یارمەتی لە کاتی کاردا دەکەن چونکە زەر هەژارن.
بەوهەیانەوە کرێکاران لەسەڵی ڕابردوەوە دەورەیەکی نوێیان لەناڕازایەتی دەست پێکردوە کە زەر کاریگەری لەبەشکانی خزمەتگوزاری کەمەگادا داناوە، هەربەیە کەشکە بووتە کەشەیکی گەورە لەنێوان کرێکاران و خەڵک لەلایەک بەگشتی کە گرانی تەنگی بەخەیان خەزانەکانیان هەچنیوە، وە کەشەی سەرمایەداران و خاوەن کەمپانیاکان و لەبەشکانی حکومیدا کە نایانەوێت لەم دەورەیەی قەیراندا سودەکانیان بتەخوارەوە، بەیە ئەم کەشەیە لە ئاستی کەمەگادا وەک کەشەیکی چینایەتی گەورە دەبینرێت.
ئەوەی جێگای ئاماژەیە زەرک لە یەکێتیە کرێکاری و سنفیکانیش بەشداری و هاوپشتی خەیان لە مانگرتن و کەبوونەوەی ئەمەدا کردوە لەوانە RMT و هەریەکە لە PCS و یەکێتی Prospect و هەروەها حزبە کەمەنیستیە کرێکارییەکانیش بەشداری و هاوپشتی خەیان کردووە.

١٥ی مارسی ٢٠٢٣

یەک شەش و دوو ستراتیژی.. حەمید تەقوایی

وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر

لە چەند هەفتەی ڕابردوودا و هاوکات لەگەڵ سەرهەڵدانی ناڕازایەتی شەقامکان بۆ تایبەت لە ٢٧ی بەهمەن و ١٦ و ١٧ی ئەسفەند و دواجاریش کابووندەوە و ناڕازایەتییە توندەکانی ڕۆژی چوارشەمە سوری، ئەمە جموجۆڵمان لە کەمپی ڕاستەوی ئۆپۆزسیۆن بینی. ئەو جموجۆڵانەی کە بۆ کابووندەوەی جۆرج تاون دەستی پێکرد و بۆ بەاوکردنەوەیجانامەی ٦ کەسی و ئامادەبوون لە پەرلەمان و ڕاگەوی دەسەڵاتی وڵاتانی ڕۆژئاوادا بەردەوام بوو. ئەم دوو جۆرە پێشهاتە بە هووننی ئەوەمان بۆ دەردەخات کە ئەمڕۆ دوو ستراتیژی و دوو ڕوانگە لەبەردەم شەشدا هەیە:

١- ستراتیژی گواستنەوە لە کەماری ئیسلامی بۆ کەمترین گۆڕانکاری لە سیستەمی هەبوودا بۆ ڕاکێشانی پشتیوانی حکومەتکانی ڕۆژئاوا، و

٢- ستراتیجی تێکشکاندنی کەماری ئیسلامی و تە واوی سیستمی هەبوو بە هەزی جە ماوە ری شەشگەڵ

ستراتیجی یەکەم نوسخەی شکستی شەش و مانگەی کەماری ئیسلامییە و ستراتیجی دووەمیش ڕێگای پێشکەوتن و سەرکەوتنە.

ستراتیژی گواستنەوە بۆ کەمترین گۆڕانکاری

هەڵە ڕاستەوکانی ئۆپۆزسیۆن کە دژایەتی گۆڕانی ڕیشەیی نەزمی هەبوون، ستراتیژی "گواستنەوە بۆ کەمترین گۆڕانکاری" پەیڕەو دەکەن. ئەمە ئەم هەڵەزانە لە دەوری کەسێک کابووندەوە کە لە دواین شەشدا لەسەر تەختی پاشایەتی کەوتووە و هەوڵی گۆڕاندنەوەی دەسەڵاتی پاشایەتی و دەسەڵاتی خێی دەدات و کەمێگا بگۆڕنەوە بە بارودۆخی ٥٠ ساڵ لەمەوبەر.

ئەم هەڵەزانە لەم دواییانەدا جانامەیەکیان باوکردەوە کە نەک هەر پەیوەندی بە شەقامەوە نییە، بەڵکو لە بنەڕەتدا بە حکومەتکانی ڕۆژئاوا و بە بەدەستهێنانی پشتیوانی و بڕچوونی ئەوان نووسراوە. ئەم جانامەیە بە پێچوانەی ناوە بە ناوەرکۆکەیەوە،جانامەی شەشی ژن ژیان ئازادی نییە، بەڵکو لە خاڵی پێچوانەی شەشدایە. لەم جانامەیەدا هەواڵێک لە ڕوخاندن و تێکدانی نەزمی هەبوو نییە، نە هیچ کام لە داواکارییە ئینسانییەکان و مافەکانی بەشە جیاوازەکانی کەمەگە لە دژی هەژاری و هەڵاواردن و نایەکسانی. ئەو

بە خەباتی کە بۆ پشتبەستن بەم جاڕنامەیە بیستەمین شەشی ئەران بناسێت، ئەو وێنەیەی دەست دەکەوێت کە خەڵکی ئەران دژی نوێچاوی کۆنوانسیۆنە نوودوەتییەکان بکەن و لە دیکتاتۆریەتی ئیسلامییەوە بگوازنەوە بۆ دیکتاتۆری شاهانە!

بگومان نووسەرانی جاڕنامەکە مەبەستیان نەبووە ئامانج و ئایدیالی شەش ووون بکەنەوە و ڕابگەیەنن. هەرچییەک بێت، شاخوازکان و هەموو هێزە ڕاستەکانی ئۆپۆزسیۆن هەمیشە شەش بوون وەک ئاژاوەو تووندوتیژی بوون و ئەمەش کە بە هەی "وودواوە خراپەکان" ناچار بوون قسە لە شەش بکەن، هەشتا هەوڵی پاڵ پێوەنانی بە دواوە و بەڵادا بردنی دەدەن ئەوان لەبەرگی میللی نیشتیمانی خەیانن و بە هەموو شێوەیەک هەوڵ دەدەن "خودای پاشا نیشتمان" لە ئاڵای ژن ژیان ئازادیدا بپێچنەوە و بیدەن بە خەڵک. تەنانەت بەشێک لە شۆنکەوتوە تووندئاژەکانیشیان بەیان دەرکەوتووە کە دروشمی شەش لە بنەڕەتدا "ژن ژیان پەهلەوی" بووە!

لە هەر حاڵەتێکدا هێزکانی لایەنگری جاڕنامە، چ تووندڕەو یان میانڕەو، لە بنەڕەتدا نەک بە خەڵکی ئەران یان تەنانەت هێزە پشکۆتنخوازە جیهانییەکان کە بەرگری لە شەشی ژن ژیان ئازادی دەکەن، بەڵکووەی دەمیان حکومەتکانی ڕاژاوا دەکەن. بوونی یەک لە دوای یەک ئیمزاکارانی جاڕنامەکە لە ڕاگەی پەرلەمانکانی وەتانی ڕاژاوادا بە ووونی مەبەستیان لە بەاوکردنەوەی وەها جاڕنامەیەک نیشان دەدات. پەیان وایە دژایەتی بە سوێندخواردن بە گواستنەوەی ئاشتیانە و پاراستنی زۆرترین سیستمی ئەستا و تەنانەت پاراستنی سوپای پاسداران و ڕاگەیاندنی پابەندبوونی خەیان بە ڕەکەوتنامە و ڕەکەوتنە نوودوەتییەکان، پشتیوانی حکومەتکانی ڕاژاوا ڕابکشن بە خەیان. بەڵام ئەمە لە بیرکەیەکی کرچ وکاڵ زیاتر نییە. تاکە ڕێگا بە گەیینی هەوەستی حکومەتکان بەرامبەر بە کەماری ئیسلامی و گۆشگیرکردنی لە جیهاندا، هەزی خەباتی شۆقامە. جگە لەوەش، لە یەک مانگی ڕابردووداە، لەگەڵ کەمبوونەوەی ڕاژەیی ناڕەزایەتییەکان لە ئەران، حکومەتکان دەستیان تەنانەت لە پشتیوانی زارکیشیان شەردووە و سیاسەتە تەقلیدییەکانی دانوستان و ئارامکردنەوەیان لەگەڵ کەماری ئیسلامی دەست پێکردووەتەوە.

ئۆپۆزسیۆنی ڕاستەو هەوەی ڕاکشانی پشتیوانی حکومەتکان دەدات، بەڵام لە ڕاستیدا ئەوە دەسەاتی شۆقامە کە هەم حکومەتکان و هەم هێزی ئۆپۆزیسیۆنی ڕاستەو کە ڕەبازو و باوەڕکانیان هەمیشە شەشی بەکارکی نالەبارو وەک شتکی نەخوازراو و نەرێنی لەقەڵەمداوە بەداوی خەیدا ڕادەکشێت.

ڕەخنەی بناغەیی لە ستراتیژ و سیاسەتی "گواستنەوە لە کەماری

ئیسلامی بە کەمترین گرانکاری" نەک تەنیا وەتانی دژئاوایی و تەنانەت ئاوەدانووی پاشکۆی تەدا نییە، بەڵکو لە ئاستیدا خزمەت بە پاراستنی کەماری ئیسلامی دەکات. هەوڵدان بۆ لابردن و شواندنی شێوەی ژن ژیان ئازادیدا لە شێوەی پیرۆزی نەتەوەیی-نیشتمانی و نەستالژیا بۆ ئوانەی لە تەخت کەوتنە خوارەوە، شواندن و کەمکردنووی هووخان و لەناوبردنی سیستەمی هەبوو لەگەڵ گواستنووەیەکی ئاشتیانە لەی، و لە کۆتاییدا، جگرتنووی ئامانج و خواستی ئازادیخوازانە و یەکسانیخوازانەی خەڵک بە بەرنامەی نوودووتی، هەگبەیەکی دیکەی هوخاندنی کەماری ئیسلامی نییە، بەڵکو کۆپییەکی پاراستنی کەماری ئیسلامییە. شکاندنی شەقامکاندا سەردکەوت نەک لە ساتەنکانی دەستات لە وەتانی دژئاوادا.

خاڵی کۆتایی ئووییە کە هێزە جانامە ٦ کەسییەکان بۆ ئاڵای یەکگرتووویی ناوی دەبەن. بەڵام بۆ هەی ناوەڕۆکی دواکەوتوو و ناپێوەندیدار بە شکاندنی ئستایوە، ئەم بەگژنامەییە نەک هەر فاکتەری یەکییزی و هاوپشتی نییە لەهیچ ئاستکدا، بەڵکو لەو ماوە کورتەدا کە لە نێو هێزەکانی ئەپۆزسیۆنی چەپ و کەماریخوازدا بەاوکراوەتەوە، لەنوان هەسوواوانی شکاندن، و لە کەمگادا. بۆتایبەتی خەڵکی کوردستان و پارێزگا سنووریەکان، کە بە بەراستی هاگریاندنی پاراستنی یەکپارچەیی خاکی ئێران لە لایەن ئەرتەشەوە بە درێژای سیاسەتی سەرکوتگرانەی هەر دوو ڕژیمی پەهلەوی و ئیسلامی لە دژی هەر جۆرە ناڕازایەتییەک بەرامبەر ستەم و جیاکاری نەتەوەیی دژانن ، دژایەتی و ڕەخنەی زۆری لەکەوتووەتەوە. لەم نێوەندەدا ئەو شاهانە توندڕەوانەی شکاندن تەکەڵە کرد بە هەڵمەتی دانانی شازادەکەیان لەسەر تەختی پاشایەتی ، هەروەها دژی جانامەی ٦ ئەندامن کە لەڕەدا بابەتی ئەمە نییە. ئەوان بە ڕوونی سەر بە ڕیزەکانی کۆنەپەرستانەن. بەڵام ئێوەندەی پێوەندی بە یەکەتی ڕیزەکانی شکاندنەوە هەیە، ئەمە تەنها لە دەوری داخوازییە جیهانییە ئینسانیەکانەوە مومکینە، داوا دەکات کە جانامەی ٦ کەسی هیچ پێوەندییەکی بەوەوە نەبێت.

ستراتیژی سەرکەوتنی شکاندن

ستراتیجی سەرکەوتنی شکاندن بریتییە لە تەرکیزکردن و پشتبەستن بە هەڵمەتە مەیدانییەکان، قووکردنەوە و ڕوونکردنەوەی داواکاری و ئامانج و ئایدیاڵەکانی شکاندن و ڕەنمایکردنی ڕیزەکانی. وە شکاندن لە پرسەی شکاندن مانگی خەیدا پشکەوتنی بەرچاوی لە هەموو ئەم لایەنانەدا بەدەستهێناوە.

خەپیشاندان و هەرشی جماوەری بە بڕەی ژمارەی چوارشەممەی سوورەوە لە دژیان شار و سەدان گرەک بە دروشمی دژ بە خامنەیی و تەواوی

حکومەت، بە هەرشکردنە سەر بکرگیراوان و سووتاندنی وێنەی خامنەیی و خومەینی، هەما و تابلۆی حکومی، جارێکی دیکە نیشانی دا کە شۆڕشگێڕانی کوردستان وە شۆڕشی ئەمڕۆ هۆشیار و بێدارن، جانامە و ئاڵای تایبەتی خۆی هەیە، و بێدار و سەرکردە کرداریکانیشی هەیە. ئاڵای شۆڕشی جانامە کە لە ٢٥ی بەهمەن لە لایەن ٢٠ بێدراوی پێشڕەوی و بێدراوی مەدنییەوە بەاوکرایەوە، بێوایە و مژووێکی دوور و درێژی هەیە. ئەمجانامەیە هاوکات لەگەڵ مانیفێستی داخوازی پشکۆتنخوازانەی ژنانی ئێران کە بێژک پێش بێژی جیهانی ژنان، لە ١٦ی مارسدا، لە لایەن ژمارێک لە چالاکانی دیاری بزووتنەوەی ئازادیی ژنان لە ئێراندا بەاوکرایەوە، قسەی دێی هەموو خەڵکی ئێرانە وگوزارشت لە ئایدیاڵ و ئامانجکانی ئینسانی و ئازادیخوازانەی شۆڕش دەکات
لە لایەکی دیکەوە خەپیشاندان و گردبوونەوەی ناڕازایەتیی چەند هەفتەی ڕابردوو (دەرکەوتنی ٢٧ بەهمەن، کبوونەوەکانی ١٦ و ١٧ی ئسفەند، ناڕازایەتی جماوەری لە ٢٢ تا ٢٤ی ئسفەند، کە هەرشە گۆڕە و سەرتاسەرییەکەی شەوی چوارشەممە سوری لوتکە بوو) لەگەڵ بێکخستن، ئامادەکاری پراکتیکی، و بانگەوازی ٥٠ تا ٥٥ بێکخراو و دامەزراوە پکهێنران. ئەم ڕاستییە تەشکیلاتی و ئیرادەی بێکخراوەیی شۆڕش نیشان دەدات. بە دنیاییەوە دەتوانین بڵێین شۆڕشی ئەمڕۆ هەم جانامەیەکی ڕوون و هەمەلایەنەی هەیە، هەم خاوەنی ڕابەری مەیدانی و کردەیی خۆیەتی کە متمانەی پێیەتی. ڕووخاندن و تەکشکاندنی تەواوی حکومەت و سیستەمی هەبوو، کە تاییهێنان بە چەوسانەوەی ژان و جیاکاری بێگەزی، ئازادبوون لە ئائەمنیی ئابووری، کەیلایەتی هەزی کار، هەژاری و چەوساندنەوەی چینایەتی، چەوساندنەوەی نەتەوەیی و ئایینی و هەر جۆرە ستەمکارییەکی ئایینی و نائایینی کە بوون سەپاندووە بەسەر خەڵکی ئێراندا بە زیاتر لە سەدیەک بەسەر خەڵکی ئێراندا سەپێنراوە، هێرشاندنەوەی هێزکانی سەرکوت، زامنکردنی ئازادییە بە مەرجەکان، بەرزکردنەوەی ئاستی حقدەستکان و ئازادکردنی چاودێری تەندروستی و خوێندن، دەستبەرکردنی مافی پێلکەزێینەکان پاراستنی ژینگە، ڕێکخستنەوەی هەموو هێزاوردنیکی سەکسی، جێندەری، نەتەوەیی ، هێزاوردنی ئایینی و نەتەوەیی، کە تاییهێنان بە پکهێنانی هەر دەسەاتێک لە سەروو ئیرادەی خەڵکەوە و ئیدارەی شوراکانی کەمەگە لە گرنگترین پایە و ئامانجکانی شۆڕشی ئێستان، کە بە ڕوونی لە جانامەی٢٠ بێکخراودا.ئاگەیێندراوە شۆڕش لەسەر ئەو ئامانج و ئایدیاڵانە دامەزراوە و بە بێکخستنی مەیدانی و ڕێنمایی هەزکانی پاپشتی ئەم جانامەیە، سەقامگیر و بەردەوام و تا سەرکەوتنی کە تایی بەرەو

پشتوە دەوات.
لەسەر ئاستی جیهانیش شەش سیاستمەکی هاوبەشی هەیە. دروشمی ژن ژیان ئازادی لە ئێستادا پاپشتی زۆرێک لە هێز و کەسایەتییە پشکەوتنخواز و پێشڕەو و ئای گشتی خەڵکی لە سەرانسەری جیهاندا بە خۆی ڕاکێشاوە. بە پشت بەستن بەم هێزە و گوشار خستنە سەر حکومەتە دژئاوایەکان و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان، دەتوانێت و دەبێ کەماری ئیسلامی لە جیهاندا گۆشەگیر بێت.
وەک تیرۆریست ناساندنی سپای ، دۆرکردنی کەماری ئیسلامی لە یونیسێف، دۆرکردنی لە کۆمخراوی نێودەوڵەتی کار و دامودەزگا نێودەوڵەتییەکانی دیکە لە یەکەم هەنگاوە ووەکانن کە دەتوانرێت و دەبێ بەرەو دابەزانی تەواوەتیی ئینسان کوژە دەسەڵاتدارەکانی ئێران. بە بەرەوپیش بردنی ئەم سیاستە، پێویستە لە هەر شوێنێک کە بتوانرێت پێنا بە چالاکییەکانی لەبیکردن ببڕین، بەتام لەڕشدا خاڵی پشتیوانیمان دەبێت هێزی شەقام بێت لە ئێران و لەسەر ئاستی جیهانی، واتە خۆپیشاندان و کۆپەوان لە شارەکانی ئێران و دەرەوەی وڵات . ئامانجی جیهانی شەشی ژن ژیان ئازادی، گۆیشتن بە هەمان ئامانجە کە شەشی دژە ئاپارتاید لە باشووری ئەفریقا بەدەستی هێنا: بایکۆتی سەرتاسەری ژێمی دەسەڵاتدار.
شەش تێنیا بە فراوانکردنی دەسەڵات و کاریگەری ئەم ئاسۆ و سیاستە لە کەمەگادا دەتوانێت سەرکەوتن بەدەست بهێنێت. ئەم هەڵە تاکە هەڵە کە بتوانێت تابلۆی سەد ساڵەی “خودا پاشا نیشتمان” کەبکاتەوە و ئاڵای “ژن ژیان ئازادی” لە ئێران و لەسەر ئاستی جیهان هەڵبکات.
١٥ی ئازاری ٢٠٢٣، ٢٤ی ئەسفەند ١٤٠١

نامەیەکی ئەکادەمی دەکرێت بە پەرتووک.. کاروان محەمەد فەتاح

نووسەر و چیرۆکنووس (کاروان محەمەد فەتاح) پەرتووکەکی ئەکادەمی بە ناوی (کارەکتەر لە ڕۆمانی “ئەو هاوڕێیەی منداڵیم ببینمەوە؟”ی”کاروان عومەر کاکەسوور”دا) بەاو کردەوە، کە لە بنەڕەتدا نامەیەکی ماستەرە و بە هەمان ناونیشانەوە بە سەرپەرشتیی

(پ. د. شنۆ محەمەد مەحموود) پێشکەشی ئەنجوومەنی کۆلێژی پەروەردە و زمان لە زانکۆی چەرموو کراوە. ئەژی پێنجشەممە، ١٠/ ٢٠٢٢) دوای گفتوگۆکردن لەبارەیەوە، نامەکە پەسەند کرا.
ئەم کتێبە هەوڵێکی زانستییە بۆ ناساندنی توخمی کارەکتەر، کە لە ڕووی زاراوەوە لە بنەڕەتدا بۆ وشەی (Persona)ـی لاتینی دەگەڕێتەوە، کە بە مانای ڕووبەند (القناع) دێت. کاتێک ئەکتەرەکان لەسەر تەختەی شانۆ ڕۆڵی کەسێتییەکانیان دەگێڕا، بۆ مەبەستی نەناسرێنەوە، ئەو ڕووبەندەیان بە کار دەهێنا و دەموچاوی ڕاستەقینەی خۆیانیان پێ لە تەماشاکەران دەشاردەوە. لە زمانی یۆنانییشدا بە کارەکتەریان گوتووە (Ethos)، کە واتای ڕەوشت دەدات.
لەم کتێبەدا کار لەسەر پێشاندانی ئەو پێوەندییەی کارەکتەر لەگەڵ هەریەک لە توخم و تەکنیکەکانی تری ڕەماندا هەیەتی، کراوە. هەروەها دەرخستنی ڕەهەند و جۆرەکانی کارەکتەر و نیشاندانی ئەو کاریگەرییەی توخمی کارەکتەر لە ڕووبەری ئەدەبی گێڕانەوە بە گشتی و ڕەمان بە تایبەتیدا، دروستی دەکات.
کتێبەکە لە پێشەکی، سێ بەش، ئەنجام و لیستی سەرچاوەکان پێک دێت:
بەشی یەکەم: کارەکتەر لە ژانری ڕەماندا
بەشی دووەم: ڕەهەندەکانی کارەکتەر لە ڕەمانی "ئەو هاوڕێیەی منداڵیم ببینمەوە؟"
بەشی سێیەم: جۆرەکانی کارەکتەر لە ڕەمانی "ئەو هاوڕێیەی منداڵیم ببینمەوە؟"
ئەم بەرهەمە لە دووتوێی (٢٦٦) لاپەڕەدا لەلایەن دەزگەی (کولتوور بۆ چالاکیی ئەدەبی و فەرهەنگی) بڵاو کراوەتەوە.

جگە لە پیاوە شکاوەکان.. بەند باجەلان

من لەنێو ئاوێنەی سزادا، پاداشتی هەڵەکانی بینینم چەشت .
منیش وەکو باران،
ساردییەکی بێهەنگم،
حەز بە گەانەوە دەکەم،

لە ماڵی کۆترەوە، بەرەو ئەستانەی ونبوون .

دەبێ لە مشتی دەریادا بمرم و ببم بە ئاو. تۆ خاوەنی ئاوی لەوکاتەی، پێشدەکەوێ دونیا و من لە ئاوێنەی سزادا، پاداشتی هەڵەکانی بینین و نەبینین دەچێژم! باش دەزانم، هەموو ئەستێرەیەك لە ئاسماندا، هەموو کرمێك کە تا سپێدە لەنێو تەنیایيدا پیاسە دەکەن، پێویستییان بە تۆیە. بە لاری کەوانەیەك، کۆتایی بە بەسەرهاتی کەوتنی ئاوێنەکان دێت.

تۆ هەمیشە هەمیشەیی!
دڵنیام گەر سپێدە نەیەت، خاخاێکە دەخەوێ. بیرکردنەوە لە دەنکە خەردەلێك، هاوشێوەی بیرکردنەوەیە لە هەموو دونیا.
ئەفسانە لە گالیسکەکە کەوت.
چوارچێوە شکاوەکان،
کورسییە بیمارەکان، شایانی ئەوەن بێ هەندکیان نەگرین.
شەقامەکە، لە کۆتایی شێستەکە دانیشتووە و سیگار دەکێشێ. تۆ سزای من مەدە لە کاتێکدا یەکجار دێتەنگم و سپاردەی گوناهم. لە خەونێکی کورتی زستاندا، نیازی هەناسەیەکی تازە و
فرمێسکێکی تازە و
هەناسەیەکی چاو بە فرمێسکم دزییەوە.

ئاو بەبێ پاسەپێت، دەژێتە نێو ئابردوومەوە. جارجار ژیان ئەو شکستە گەورانەی خۆیم لێدەشارێتەوە.
وەڵامێکی دروستم دایەوە،
بە خۆمم گوت: ئەگەر ئامادەبووی، بێ: ئا .
ئاگر بەبێ ناسنامە، دەمکا بە خۆەمێش، ئاگری جوانیت. دەبێ بگەڕێمەوە بێ ئەو زەمینەی، ناوی منی لە ڕێبوارەکان پرسی. تەنیا هەر کەوتنێك ماوە. ئەو گیا ناسکانە، نازانن چی دەکەن؟!. نازانم من بۆچی دەبێ لەبارەی هاتنی خۆمەوە بنووسم؟. دەبێ بگەڕێمەوە بێ ئەو زەمینەی، ناوی منی لە دەریادا ونکرد!.

بەر لە ئێمە، تەنها تۆ هەبووی.

ڕێزی چرکە ساماناکەکانم تێبینی کرد. ساتەکان بچوك دەبنەوە. هەر کاتێك خوازیاری هەر شتێك بم، دەزانم خاکی پرتەقاڵەکان، هەرگیز ناتوانێ ببێتە بەخشەری خۆخە تازەکان. لە نێوان هاتن و نەهاتندا، چلووڕە دەتوێتەوە بە ئاراستەی هاتنی من و نەهاتنی شەو. لە لاپەڕەی کۆتایی هەموو کتێبەکانی قوتابخانەدا، تێبینی چرکەساتی ڕێشتنی

زەر شت دەکەم. چرکەساتە ساماناکەکان، ەەزی منیان نەگرت.

بەر لە باران، تەنها تۆ هەبووی.

من ەووباری (سیروان) نیم. ئێستا لە هەفتەیەکدا،
تەنها
ەەژێك
چێلەکەکان
دێنە سەر گەەی شکستەکانم!
دیوارەکان، تووڕەن. هەورەکان، بەشێکی ترن لە پێگە ناوازەکانی ئاو. دەزانم هەموو خەتای من بوو لە ناکاو بۆیاری سزادانی چاویلکە شکاوەکانمدا. خاك گیانی سپارد. مانگ و ئەستێرە، لە جوانی ئاوێتەی یەکتری، پیاڵەکان پێ دەکەن لە پرسیار، پیاڵە شکاوەکان نەبن: من ەووباری (سیروان) نیم.

بەر لە مردن، تەنها تۆ هەبووی!

وشە تەنیاکان، بخەینە نێو گۆزەیەکی شکاوەوە.
خەیاڵم
دەبێ بە با.
چی لە دانەدانە کەوتنی گەڵاکانی پایزدا تێبینی دەکرێ؟ کە ویستم بەەم، دەرگاکەم بە ەووی خۆمدا داخست، با ئەوانەی لە ژوورەوەن، هەست بە سەرمای ناخی من نەکەن. تۆ یەکەمین و دوواهەمینی. شەختە بەر لە تووانەوە، بیری دەکەوێتەوە مەرگ نزیکە. چی دەبێت ئەگەر لە ناکاو سەر بەرز بکەیتەوە و ببینیت کە ئاسمان پڕە لە ئەستێرە؟ ئەمڕ نە ماڵەوەم گسك داوە و نە دەستم بردووە بۆ سێوە سوورەکانی پەنجەرەی وەستان بە ەووی بیرەوەرییەکان. دەخوازم وێنەی دارگوێزێك بکێشم لەسەر قەدی دارقەزوانەکە. بە هەر حاڵ، هەموو کەسێك لە کۆتایی تەمەنیدا، بیری دەکەوێتەوە کە زەر شتی لەدەستداوە.

باران نم نم نابارێ.

تۆ
بیسەرەتا و
بێکۆتای. وجودم سوورە و بەسەر ئەو شووشە شکاوانەدا دەنووزێتەوە!

سەگ بەر لە تۆپین، بیری دەکەوێتەوە، ئەو هەرگیز مەیموون نەبووە.

تا لە سەرابی ەەژە مەیوەکان غەرق نەبووین، با هەست بکەین

ئازارەکان بە هی دووری وشەکانە لەو ستانەی، چوون بەرەو ئەقیانووسی بریـن. تۆ بۆ هەمیشە و بۆ هەمووانی. کاتێکی زۆر تێپەیوە و هاوین لە دەرەوە و ژوورەوەی ماڵەکەمان هەر هاوینە.

کەر بەر لە نەمان، بیری دەکەوێتەوە کە ئەو هەرگیز (داروین) نەبووە.

من لەنیو ئەو خەڵکەدا، ویستم خۆم بدۆزمەوە لە ساتی بیرکردنەوە لە ونکردنی شتە سەرەتاییەکان. دۆنیام من سەر بە هۆگەزی ئەو پەشیمانییانەم، زۆر دوور و بڕسوودن. ئەو ڕۆژە دەردەکەوێ خشتبوم؟ کێ هەیە وا بکا من سەرمام نەبێ لە بارێکدا دەم پێ لە شەختە؟

باران نم نم نابارێ.

کێ هۆبجێ خنکـــــا، کۆمۆگەی نـــــودوۆتی لێ خوێکـــــی قوڕدا بوون.. سڵام عومەر

ئوۆژەی هۆبجیان خنکاند و خۆتانی خونیان کرد، زامکی هندێ قوڕ لە جستەی وەتەکەمان هۆکۆدرا، کە تاوکو ئستاش سارژ نەبووو لەگۆ هەر یادوەریکدا دەکولێتوۆ، ئۆپراسیۆنکانی ئو ڕۆژانەی سوپای بەعس بۆ لەناو بردنی یەکجارکی گەلی کورد بوو، بەتایبەت هەموو ئو خانوادانەی لەمشارڕدا بوونێ سوتەمەنی دووچاری قەکردن بوون، ئو پیرێ پیاوو ژن و منداڵانش کە رزگاریان بوو ئستا پیرکان زۆربیان نەماون و منداڵکانیش بابۆ کەسی بۆ هەتیوی و ماوەرانی، بابۆ پەناگو شوێنێ خشکان بۆ نەخشی و کوڕی خڕیکی گوزڕانکن باشتر نین لەو ونبوو و تاقانەی ئیستاش لە خیاڵدا ڕۆژدەکەنوۆ.
جیهان بگشتی و ریکخراوێ مرۆ دستکان لە ئاست ئەم تاوانێ نەودوڵتیێ کوڕبوون و جۆوی دسۆاتی بعسیان بجڕڵك شل کردبوو بئارزووی خی هوی تۆفروتوناکردنی نتوۆیکی دداو

کەسیش نقەی لێوە نەدەهات،ڕشنبیرانی کورد لەچیا هاواریان لەهەستاو پێ بە گەرو دەیاننا ناند عەرەبەکانیش جگە لەچەند ڕشنبیرێکی چەپی زەر کەم نەبێ ئەوانی دی لە خۆیکی قوەدا چووبوونە خۆوتوە ، خۆ ئەدەبی جیهانیش لەم ساتە وەختەدا لەگەڵ ڕژەمە قەبەکانیان هەر خەریکی ساغکردنەوەی چەکو جبەخانەکانیان بوون بۆ وەتانەی دەیانەویست سنووورەکانیان لەسەر حسابی نەتەوە بچوکەکان زیاد کەن، ئەو ڕۆژانە مردنێکی لەسەرخۆ بوو بە گەلێکی چەوساوە، کەلەوەتەی هەبوو سووتەمەنی یەك لەدوایی یەکی ئەو ڕژەمانەبوو کە بۆئارەزووی خۆیان دەیانچەوساندینەوە، تاکە هیوایەکیش کە هاوەاتیان و پارتە سیاسیەکان هەیانبوو ئەو چیا سەرسەخت و دژوارانەبوو کە سروشت وەك پەناگەیەك بۆ هەزی پێشمەرگەی دروست کردبوو، ئەو کات دوای وەستانی جەنگی نێوان عەراق و ئێران بۆعس خۆی یەکلا کردەوە بۆ لەناوبردنی کورد و هەر هەموو تواناکانی خۆی بۆئەنفالیشەوە تاقیکردەوە و نەیتوانی کورد لەریشەوە دەرکێشە کیمیا یەکەك بوو لەو نەخشە دەزگیەی بۆ کورد نەخشەنرا، ئەم وەاتەی نوقمی تاوانەك کرد کە خۆی لەناو گەڵی بکەمەو سوتەمەنیەکانی کیمیاییدا دیتەوە، ئەوان وشەی ئەنفالیان لە کتێبە ئاسمانیەکان دەرهێناو کردیانە حیکایەتەك کەمرۆقایەتی بۆ هەمیشە دەیگێڕێتەوە ،
وێنەکانی کیمیابارانی هەڵەبجە هێندە کاریگەرن پەردەکانیان بڕوی تاوانبارانداهەڵدەماڵی و گەورەیی تاوانەکەیان دەردەخست، کەچی سەدام و عەلی کیماوی هەویاندەدا هەموو ئەو خەتایانە بە سەروەری بژمێرن و بەنام دواجار بە سزای خۆیان گەیشتن .
ئەستاش دیکەمێنتەکانی کیمیاباران لەبەردەستدان دەسیەو تاوانەکە لە سەرەڕای نەتەوە یەکگرتوەکان کەوتووە، دادگاکان کەتایبیان هات و هەڵەبجەش بووە پارەزگا، بەنام کوان ئەو ڕکخراوانەی هەڵەبجەیان بۆجێنەساید ناساندو خزمەتکی شایستەیان کردبە ئەوەی سیمای پارەزگا بێت بە ڕوخساری هەڵەبجەوە نابینرێ، ململانێی پارتەکان و نوقرچە لەدان لە یەکتری خەریکە پانتایەکانی تیرەر لەمشارەدا دەژێنەتەوەو باشترین ژینگەش بۆ ئەو گروپانە دروووسکا کە دژی جوانی و پێشکەوتنەکانن ،ئاخر هەڵەبجە ئیستا پڕاگەندەیە ئەوەندەی لە کیمیایی ڕزگاریان بووە تەفرو تونان و زەرینەی هەرە زەریان لەشارەکانی دی خەریکی توانەوەن کوا ئەو هاندان و ژینگە لەبارەی لە کاتی هەڵەبژارنەکاندا بە خەڵکی ئەم شارە دەدرا تاکەی هەڵەبجە ئەو پڕاوێزە بێت کە شایەنی هەموو شتێکە، ئیدی کاتێتی قورسایەکانی ئاوەدانکردنەوەو سارەژ بوونی بریندەکان بچێتە واری جەبەجە کردنەوە و خەڵکی ئەم شارەش قەڵەی پیاوەتی خەیان هەڵەکەن و

بەراستی داوای بێ پاریزگا بوون بکەن نەك ئەو بەیارانەی تەنها بوونەتە دیکەمێنتو قسەی رووت.
ئاخر تەنیا وشەی بێ پارێزگا بوون بەس نییە ئەگەر خسەتگوزاری نەژمێنەتە ئەم شارە، دەبێت بیر لەکار بێ لاوەکان بکرێتەوە و هەلی کاریان بێ بەخسێنرێ نەك ئەوانەی ماویشن خۆ بەئیجەدادەن و تواناکانیان لەو بەینە تەدا بچێ، هەروا دەبێت دامو دەزگای ئەوتۆ بچێتە ئەم شارە بەراستی سیمای پارێزگا بوونی پێوە دیار بێت، سروشتی ئەم دەڤەرە بەجۆرێکی دەکرێ گەشتیار لەهەموو دنیاوە بێ ئەوە رابکێشرێ، خۆ ئەگەر ململانێ حزبیەکان هەر بەردەوام بێت ئەوە هەرگیز تەنیا وشەی بەپارێزگا بوون چارەسەری ئەو برینە قوڵانەی هەبجە ناکات، ناشێ بودجەی هەبجە هەمان بودجەی شارێچکەیەك بێت و جیاوازیەکیان لەگەڵ سێ پارێزگاکەی دی ئاسمانورەسمان بێت، هەبجە پێویستی بێ ئاوە لەدانەوەیە نەك پشگوێ خستن و پەراوێزی ئەودیوی چیاکان بێت.

شوراکان و "کۆشەی دیموکراسی" لە ئێران.. حەمید تەقوایی

وەرگیرانی بێ کوردی کاوە عومەر

هەرکەسێک ئازادیی لە ئێران دەوێت، دەبێت لایەنگری شوراکان بێت. تەواوی مەژووی سیاسی سەدەی ڕابردووداڵە ئێران و ئەمڕۆش لە هەلومەرجی سیاسی گشتی جیهانی دوای شەڕی ساردا بەگڕیە لەسەر ئەوەی کە دەموکراسی پەرلەمانی ئازادی بێ خەڵک ناهێنێت. شەشی ساڵی ١٩٧٩ جەختکردنەوەیەکی دیکە بوو لەسەر ئەوەی کە ئازادی لە ئێراندانە بەستراوەتەوە بە دیموکراسیەوە بەکۆگرەی خواردوە بە شوراکانەوە. ئە مڕۆ کە بەنی مەرگی کەماری ئیسلامی بە ڕز بووە تە وە و هە موو هەزە کانی ئۆپۆزیسیۆن هاتوون کەوتوونەتە بیری دەموکراسی و پیاوسالاری و دە نگی خە ڵک بێ دیاریکردنی حکوومە تی ئایندە، جێگای خۆیەتی کەجارێکی دیکە ئە م ڕاستیە بخینەوە بە ڕچاوی هە موان.

دیموکراسی: کۆشەی بەرژوازی ئێران
لە مێژووی ئێراندا دەموکراسی و لیبرالیزم بەو مانا کلاسیکییەی کە لەگەڵ شۆڕشی گەورەی فەرەنسادا هاتە ئاراوە، جگە لە ماوەیەکی کورت لە شۆڕشی دەستوریدا، هەرگیز نوێنەرایەتی نەکرا و تەنانەت ئەو کاتەش پێ بوو لە بیری ئایینی. هەمان ئاستی ئازادیخوازی و لیبرالیزم کە لەسەر ئاستی سیاسی و کۆمەڵایەتی و کولتووری لایەن بیرمەندان و شۆڕشگێڕانی سەردەمی دەستوورەوە نوێنەرایەتی دەکرا، لەگەڵ هەموارکردنەوەی دەستوور و گەڕانەوەی دەسەڵاتی پاشایەتی و شەرعیەت بە سەر گەڕێپانەکە بەتەواوی کۆشایەوە. دیموکراسی پەرلەمانی و لیبرالیزمی گشتی لە ئێرانی بەلەبارچووی لەدایک بوون؛ ئایین و پاشایەتی هەر لە سەرەتاوە نیانهێشت هەناسە بدات. تەواوی مێژووی هاوچەرخی ئێران، چیرۆکی هەژموونی ئیم دوو دامەزراوە کۆنەپەرستانەیە، پێکەوە یان بە دژایەتی یەکتر، بەسەر چارەنووسی خەڵکی ئێراندایە. ئازادیە مەدەنی و سیاسییەکانی خەڵک، تەنانەت بە مانا لیبڕاڵییە سنووردارەکەیەوە، بە درێژایی ئیم قۆناغە، چ لە سەردەمی پەهلەوی یان کۆماری ئیسلامیدا، هیچ جێگەیەکیان لە سیاسەتی حکومەتدا نەبووە. شوراو و دەموکراسی پەرلەمانی لە مێژووی سیاسی هاوچەرخی ئێراندا زیاتر لە هووخساری خەیاڵپڵنی دەسەڵاتدار هەڵیان نەبووە. لە سەردەمی شادا وابوو، ئەمەش بەم شێوەیە و تا ئایین یان دەسەڵاتی پاشایەتی، تا خودا یان سەبەرەکەی، بەڕێوبەری شانەی سیاسەتی ئێران بن، دەخەکە هەر وەک خۆی دەبەت. ئیم دوو دامەزراوەیە لە بنەڕەتدا دژ بە ئازادین.
شوراکان: هێزێنەی کۆمەڵایەتی لە دیموکراسی لە ئێران
لە بەرامبەر پرسی دیموکراسیدا، شۆڕشی ساڵی ١٩٧٩ هێگەیەکی دیکەی خستە بەردەم کۆمەڵگا، ئەویش شوراکانکان. لە شۆڕشی ١٩٧٩دا چینی کرێکار کە لە دوای چاکسازیەکانی زەوی بووبوو بە هێزێکی گەورەی کۆمەڵایەتی، هەنگاوی نا بە ناو گەڕەپانی سیاسی و بە ئاڵای شوراکان هووبڕووی بەرژوازی بووەوە. شۆڕشی ١٣٥٧ و لێکەوتەکانی، زیاتر لە هەر پشهاتێکی دیکەی مێژووی هاوچەرخی ئێران، ئەو ڕاستیەی ئاشکرا کرد کە بەرژوازی ئێران بە ئاڵا کۆن و زیوەکەی "دیموکراسی شاهانە" و "دیموکراسی ئایینی" نێک هەر پێوەندی بە ئازادیەوە نیە، بەکوو بە تەواوی دژایەتی دەکات.

هەر لەو کاتەوەی دروشمی شوراکان لەسەر ئاستی کۆمەڵگای ئێران بەرزکرایەوە و تەنانەت لە ماوەیەکی کورتدا شۆڕش لە ئاستە جیاجیاکانی کۆمەڵگادا جێبەجێ کرا، خەڵکی ئێران ئاڵا و پۆرێکی نوێیان هەیە بە پڕۆژەکردنی ئازادیە دەخوازەکانیان ، بە دەربڕین

و موماڕەسەی بەچوون و ئیرادەی خەیان لە دیاریکردنی چارەنووسی سیاسی خەیاندا.و لە کۆتاییدا بە پەوانەکردنی ئازادیخوازی هەز و لایەنە ئیدیعاکارەکان پشتیوانی خۆکیان دەزیەوە. پلانی فراوانی دروشم و داخوازیی شوراکان، بنبەستی دەموکراسی لە ئڕاندا شکاند و ئەو هەز و لایەنانەی کە بە درێژایی ژیانی سیاسی خەیان هیچ هونەڕەکیان نەبووە جگە لە فێدانی پێشاکی پاشایەتی یان عەبای ئایین بەسەر شانی دەموکراسی لیبراڵ لە ڕێژاوادا، و ئەمڕۆش هەشتا لە حکومەت یان لە ئۆپۆزسیۆن (و یان لە شوێنکی نەوانیان!) بە تەواوی هسوا کە سەرقاڵی هەمان کارن. شۆڕشی ۱۳۵۷ بە پلانی شوراکان، نک هەر دیموکراسی لە فەرمی شاهانە-ئایینییەکیدا، بەڵکو دیموکراسی ڕێژاوایی لە بناغەکیدا ڕەخنە لەگرت و فێیدایە لاوە.

خوازراوی و کاریگەریی شوراکان لە نەو خەڵکدا ئەوەندە فراوان بوو تەنانەت دژە شۆڕشی ئیسلامیش ناچار بوو ئەرگانەکانی پاڵیسی خەی بە شورای ئیسلامی ناوبات. شۆڕش و لەگێیدا شوراکان و بزووتنەوەی شوراکان شکستیان هێنا، بەاڵمناکرێت مێژوو بگێنیتەوە بە دواوە یان بیسەیتەوە. شورا دوا وشەی بزووتنەوەی ئازادییە لە ئڕان. چاوەڕوانییەکانی خەڵکی ئڕان بە ئازادی، لە کۆمەگایەکدا کە لە ئەزموونی زیندووی و یادەوەرییەکیدا تا ادەی دروستکردنی شورا و موماڕەسەی ئیرادەی شوراکان پشکوتووە، ناتوانرێت لە فەرمی تەسکی دەموکراسی پەرلەمانیدا سنووردار بکرێت. ڕەگای ئازادی لە ئڕاندا لە ڕەگەی شوراکانەوە تەدەپەڕێت.

داماڵینی دیموکراسی لە نەزمی نوێی جیهانیدا
خەبات بە ئازادی لە ئڕاندا بەرەو شوراکان پشکوتووە و تەنیا لەم دوا سەنگەرییەوە دەتوانێت بەرەو پێشەوە بچێت. سەرەڕای ئەم ئاستیە ئەمە دەبینین ئەو هەزانەی کە لە بنەڕەتدا کوتوونەتە ژێر فشاری بزووتنەوەی ئازادیخوازانە و سەرنگونیخوازی خەڵک بە ئازادی و ڕەزگرتن لە دەنگی خەڵک، هەشتا بە ئاڵای ڕیزە ئەزمون کراوی دیموکراسی پەرلەمانییەوە هاتوونەتە مەیدان. ئەمەش بە شێوەیکی سەرەکی دەرئەنجامی دوو دیاردەیە کە دواجار پەیوەندییان بە یەکەوە هەیە، یەکەکیان لەسەر ئاستی ئڕان و ئەوی دیکەیان لەسەر ئاستی سیاسەتی جیهانی.

لەسەر ئاستی ئڕان، ٢٤ ساڵ دیکتاتۆری دەندانە و ئەجێندای دژە ئینسانی کۆماری ئیسلامی مەیدانکی بە نیشاندانی دەموکراسیی پەڵەمانی شاهنشایی خوقاندووە. هیوادارن خەڵکی بەمەرگ گیراو بە تازی بن. ئەوان پێیان وایە کە دەکرێت جارکی تر چیرۆکی کۆمیدی

تراژیدی ئاوگۆی دەستات لە نێوان ئایین و پاشایەتیدا لە ژێر ناوی ئازادیدا دووبارە بکرێتەوە ئەنجومەنی ئیسلامی بردەوە وئەنجومەنی شاهانەی هێنا و ئێرانی کردە دیموکراسی.

فاکتەری دیکە ئەو بارودۆخە جیهانییەیە کە سیناریۆیەکی وەهاشەرمەزارکراو دەکاتە کردەیی و جێبەجێکراو. دوای ڕووخانی دیواری بەرلین و کۆتایی هاتنی شۆڕەی سارد، دیموکراسی بە مانای سەدەی بیستەمی، بە مانای ئابووری بازاڕی ئازاد و دەستاتی بە کابەری سەرمایە و پێداویستیە سودهێنەرکانی سەرمایە بەسەر چارەنووسی خەڵکدا، بوو بە دوا وشە لە سیاسەتی جیهانی ئەمریکادا. ئەم جۆرە دەموکراسییە، تەنانەت بەبێ ڕوونکردنەوەی شاهانە-ئاینییانەی هاوسەزی دیموکراسیە نیشتیمانیەکان، پشاکێکە کە پێدەچێت لەسەر جێستەی "دیموکراتەکانی" ئەپەزسیۆنی کەماری ئیسلامی و تەنانەت "یەفەرمخوازانی" ناوحکومەت دوریبێتیان. هەم کارەکتەری خاتەمی و گەنجیە، هەروەها داریوش هەمایون و ئازا پەهلەویش. لە لایەک کەمار بەنام وەلی فەقێ خومەینی خەڵکی خستەتە شووشە و لە لایەکی دیکەشەوە دیموکراسی کە لە شۆڕەی ساردا سەرکەوتووە، ئەو دیموکراسیەی کە ئۆژەگرایی کولتووری دا بەدەستهێناوە و بە تەواوی ئامادەکراوە لە دواین خوشە ئازادیخوازانەکان. مەیدانەکە پاکراوەتەوە، ئەگەر بەرژوازی ئێران لە ماوەی تەواوی ژیانی سیاسی خێدا توانا و بوێری هەبکردنی ئامای دەموکراسی پەرلەمانی ئۆژاوای نەبووبێت، ئەمە وا دیارە کە ئامادەیە ئەم ئەرکە بگەێت، تەنانەت لە قسەی کەسانی وەک گەنجی و سروشەوە. نەک لەبەر ئەوەی وازی لە پشاکی پاشایەتی و پشاکی ئایین هێناوە، تەواوبە پێچەوانەوە، بەو هەکارەی کە لە نەزمی نوێی جیهانی دوای شۆڕەی سارد، دیموکراسی ئۆژاوا جێگای بە ئایین و پاشایەتی ئەخساندووە. ئەمش هەکارەکە بە ئەوەی هەموو جیهان بەرەو دواوە چووبێت. دیموکراسی ئەو ئابردووەیە کە هێزە ئەپەزسیۆنەکان کە لە شۆڕش زیاتر لە کەماری ئیسلامی دەترسن، دیانەوێت لە جیاتی داهاتوو بە خەڵک بیفرۆشن. ئەمە ئابردوویەکی تاریکە کە وەک ئایندەیەکی گەش بەئەن بە خەڵک دەدەن.

شوراکان و حکومەتی داهاتوو لە ئێران

به ڕام خه ێکی ئێران ناچار نین جارێکیتر ببنه گۆڕه پانی گەمەی ئه م دەموکراسییه جیهانی و نه ته وه یییه . ئەو حیزبە چینایەتییەی لە شۆڕشی ۱۹۷۹دا شوراکانی گشتگیرکردوە، حزبی کەمۆنیستی کرێکاری ، ئێگە بەم کارە نادات. بزووتنەوەی شورایی ئێگای ئازادی لە ئێراندا ڕوون کردەوە و ئازادیخوازانی ئاستقینەی نیشان دا. میراتگر و

ئاماژەگەری ئەم بزووتنەوەیە حزبی ئەمەیە. لە بەرنامە و ئەدەبیاتی حزبەکەماندا بزووتنەوەی شورایی شوناسکی سیاسیی دەزیوەتەوە و نوێنەرایەتی کراوە و بەزیندویی ماوەتەوە. هەروەک چۆن ماف و ئازادییە مەدەنییەکانی خەڵک، کە هەمیشە لە لایەن هاوسەنگانی دیموکراسیەوە بەدەنگ کراون یان لەژێر تیشکی نیشتمان، ئایین، یەکپارچەیی خاک، سەربەخۆیی و هتد دانراوە، بە هەمان شێوە بەرنامەی حیزبەکەماندا پێناسە کراون و ئاگایەندراون. بەدیهێنانی ئەو ئازادییانە تەنیا لە ڕێگەی شوراکانەوە دەکرێت. شورا زامنی بەچوون و ئیرادەی ئاستەوخۆی خەڵکە لە بواری سیاسەت و حکومەت و بەڕێوەبردنی کاروبارەکانیان و بەم مانایەش ڕێخۆشکەری قووڵە لیبڕاڵ دیموکراسی، کە تەنانەت لە فەرهەنگی ئازاد و ئایدیاڵترینیشدا گوزارشت لە بەچوونەکە دەکات و ئیرادەی تاک بە یەک دەنگ هەر چەند ساڵ جارێک دیهێنەتە خوارەوە.

ئەمە حیزب و هێزە ئاستەوەکان لە وەڵامی پرسی گەینی کەماری ئیسلامی بە دیموکراسی و ئیفراندەم و ڕێزگرتن لە بیروڕای خەڵک. و دیسانەوە، وەک هەمیشە، ئاڵای کابووی دیموکراسی پەرلەمانی، بەپێی نەریتی لەمەژینەی خەیان و مەدەی نەزمی نوێی جیهانی دوای شەڕی سارد، کە بەڵکی دیاریکراو لە ئایین یان پاشایەتی نەرمکراوی ئازاوە، وەک " چارەسەر" بە ئازادی لە ئێران. بەڵام کرێکاران و جەماوەری خەڵک لە شەڕشی ١٩٧٩ و حزبەکەیان، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، لە مەژە لە بەرنامەکەیاندا ئایانگەیاندووە، ئازادی و بەشداری خەڵک لە چارەنووسی سیاسی خەیان بە بە شورا، لە فەڵەک زیاتر نییە. وەڵامی حیزبەکەمان بە پرسی سیستمی حکومەتی ئایندەی ئێران کەمارێکی سۆسیالیستییە، واتە سیستمێکە کە ئەندامانی شوراکانی خەڵک پێکدەهێنن. کەماری سۆسیالیستی سیستەمێکیشورایییە و بە دامەزراندنی ئەو بزووتنەوەی شورایییە کە لە شەڕشی ساڵی ١٩٧٩ دەستی پێکردووە، سەردەکەوێت و دیموکراسی بە فەرهەنگانی ڕێژاوایی، ئایینی، یان شاهانە بە هەمیشە دەخرێتە مۆزەخانەی مێژووەوە. هەرکەسێک ئازادی لە ئێران دەوێت، دەبێت لایەنگری کەماری سۆسیالیستی بێت.

جانیوەری ٢٠٠٣ لە هەفتانەی ئینتەرناسیونالی ژمارە ١٤٤دا بڵاوکراوەتەوە

بە دەنگەکانی کورد هەڵبژاردنکانی داهاتووی تورکیا یەکلایدەکرێنەوە.. ڕزا شوان

بەیار وایە لە ڕۆژی یەکشەممەی (١٤/ مای/٢٠٢٣) هەڵبژاردن بۆ پەرلەمان و بۆ سەرۆک کۆماری تورکیا بکرێت. پارتی دادەپەروەری گەشەپێدان (پارتی داد و گەشەپێدان) ئەردۆگانیان کاندیدکردووە. هاوپەیمانی ئۆپۆزسیۆن، کە بە ناوی (هاوپەیمانی نەتەوە) وێنە. لە شەش پارتی ئایدۆلۆژیای جیاواز پێکهاتووە لە: نەتەوەییەکان، ئیسلامییە سیاسییەکان، عیلمانییەکان. لە ڕۆژی دوو شەممەی (٦/ ئادار/ ٢٠٢٣) هاوپەیمانی نەتەوە، بە فەرمی (کەمال کلیچدار ئۆغڵو) ی (٧٤) ساڵ، (سەرۆکی (پارتی گەلی کۆماری) یان بە ڕکابەرایەتی ئەردۆگان، بۆ هەڵبژاردنی (سیانزەمین سەرۆک کۆماری) تورکیا کاندیدکرد، لەبەر ئەوەی کە پارتەکەی (جە هە پە) گەورەترین پارتی ئۆپۆزسیۆنە لە تورکیادا.

کەمال کلیچدار، بە ڕەسەن کوردێکی عەلەویە و خەڵکی شاری (دەرسیم)ە لە باکووری کوردستان. کلیچدار لە ساڵی (٢٠٠٨) دا، وەکو سیاسیەکی بوێر ناوی هاتە ناوانەوە، کە بەبی ترس گەندەڵیەکانی بنەماڵەی ئەردۆگان و ئێندامانی باڵای حیزبەکەی ئاشکراکرد و بە تووندی ڕەخنەی لێیان گرت. کلیچدار سیاستەمدارێکی میانەڕەوە. تا ئێستا چەند جارێک هەوڵی کوشتنیان داوە.

بەڵام لەو خاڵانەی کە هاوپەیمانی نەتەوە، وەکو نەخشەگای داهاتوویان لەسەری ڕەکەوتن و باویان کردوە، ئەگەر دەستات بگرە دەست، جەبەجێیان دەکەن. بە هیچ جۆرێک ناوی کوردیان نەهێناوە.

هەندە لە بڕیارسان و ئێندامانی (هاوپەیمانی نەتەوە) کاندیدکردنی کلیچداریان پێخۆش نەبووە، چونکە کەسایەتیەکی کاریزما نییە. (ئەکرەم ئیمام ئۆغڵو)ی

سەرکی شارەوانی ئستەنبول و (مەنسور یاقاس)ی سەرکی شارەوانی ئنکەریان بە شایستەتر دەزانن. هەندە لە ئندامانی پارتی گەلی کەماریش بە پچەوانەی ئو نازیانەو، کەمال کلیچدار بە " گاندی تورکیا " ناودەبن. کە چند خسەتکی بە خسەتکانی (گاندی ـ سەرکی هیندستان) دشوەنن. وکو خاکی و سادەیی.
بەپێی چند راپرسیەکی جیاواز لەناو خەکیدا، رژەی لایەنگیرانی دەنگدان، بە ئەردگان یا بە کلیچدار لە یەکەو نزیکن. رژەیەکی زەری خەکی تورکیا بە هەی داتپینی ئابووری و دابەزینی نرخی لیرەی تورکی و هژاری و بکاری لە لایەکەو، لایەکی کشەو دسەاتی تاکەوانەی ئەردگان و ستەم و سەرکوتکردنی ئازادی و دیموکراتی و حوکمانی میللیتاری و تشنکردنی گندەی و بندکردنی بە هزاران کس، بە تووماتی بە بنمای هەبەستراو. بوومەلەرزەکەی مانگی فبروواریش هندەی تر قوەکەی خستر کردتەو. خەکیەکە بزار بوونە. چاوەوانی حکومەتکی خزمەتگوزار دکەن، کە چاکسازی لە سیاست و لە ئابووریدا بکات و خەکی لە کوەڕوەری رزگاربکات. دکتاتەری نەمنەت و هەناسەی ئازادی بدەن.
تا ئستا شرەقەکارانی سیاسی، پشبینی و رایەکی تەواویان لە سەر ئەو نیە، کە لە هەبژاردنکانی داهاتووی تورکیادا، کلیچدار یا ئەردگان دتوانەت زریەنەی دەنگکانی دەنگدەران، بە رژەی لە (٥١%) دا بە دستبهەنیەت، بە ئەوەی لە خوولی یەکەمدا ببەت بە سەرکی کەماری تورکیا.
ئەردگان میدیا و راگیاندن و پارەیەکی زەری بە بانگشەی هەبژاردن لە بەردەست دایە، هەندە لە دەوەتە ئیسلامیەکان و کەندەوی عەرەبیش، حزبەکەن ئەردوگان دەربچەت و دژی سیستمی عیلمانین لە تورکیادا. لە چوار بش بشەکە کوردیش لە باکووری کوردستان، وکو ئیسلامی سونیی ئقە شەراوە، دەنگ بە ئەردگان دەدەن.
کەمال کلیچدار، کەمەکی بەهەنی داوە، گەر ببەت بە سەرکی کەمار جبەجیان دکات، لە پش هەموویانەو، هەوشاندەوی سیستمی سەرکایەتی و گەانەوی سستمی پەرلەمانی، چاکسازی ئابووری و سیاسی، خزمەتگوزاری و باشترکردنی ژیانی خەکی، نهشتنی زوم و نادادپەروەری، رگەهەکشانی دزی و گندەی،.. هتد.
لە رژی دوای کاندیدکردنی بە سەرکی کەمار، کلیچدار وتی:"ئەمە بە لەناوبردنی عەرشی ستەمکار زەر نزیک

بووینەوە". وتیشی:"ئەردۆگان لە ماوەتدا زیانی بە دیموکراتی گەیاندووە". دەربارەی حوکمانیش، وتی:" گەلی خۆشویستم، پێکەوە بۆ راوەستکردن تورکیا بە رووەو بەیەن".

نیازیش وایە کە کلیچدار، بە پشاندانی سەزی خۆی بە کورد و بە بەدەستهێنانی دەنگەکانی کورد، سەردانی (پارتی گەلانی دیموکرات) بکات کە زەرینەی ئەندامەکانی کوردن. بەڵام هەردوو هاوسەرەکی (هەدەپە) مەدحەت سنجار و پەروین بوودان پشتر رایان گەیاند، بە دەنگدان بە کاندیدی ئەپەزسیۆن بە سەرەک کۆماری تورکیا مەرجیان هەیە. مەدحەت سنجار و سەلاحەدین دیمرتارش، پشحالی خۆیان بە کاندیدکردنی کلیچدار دەربڕی. بابزانین گفتوگۆی نێوان کلیچدار و هەدەپە بە چی دەگات و چی بڕیارێک بە کورد دەدەن. ئەگەر بیانووت ئەمە هەڵەکی باشە بە خستنەرووی دەزی کورد و چارەسەرکی ئاشتیانە لە ڕێی گفتوگۆوە لە تورکیادا.
بە بچووونی زۆر لە شرۆڤەکارانی سیاسی تورک و بیانیش، لەو باوەڕەدان، کە بەبێ دەنگەکانی کورد، نە ئەردۆگان و نە کلیچدار ناتوانن لە خوولی یەکەمدا لە (٥١%)ی دەنگەکان بەدەستبهێنن و ببن بە سەرەک کۆمار. ئەمەش جێی مەترسییە.

دووریش وەکو هەڵبژاردنەکانی پشتر، ئەردۆگان بە بانگەشە بە پارتەکەی و بە خۆی سەردانی شاری ئامەد و وان بکات و بە زەردەخەنەیەکی دروستکراو هەندە قسەیان بە بکات و داوا لە کورد بکات دەنگی پێبدەن. بەڵام بە درێژایی بیست و یەک ساڵی حوکمانی دژایەتی کورد، لە کار لە پشینەکانی بوو. تا ئەمەش دەستیان لە کورد کوشتن وێرانکردنی کوردستان، لە ڕژئاوا و لە باشووری کوردستان هەنگرتووە.
کەواتە دەنگەکانی کورد کلیلی یەکلایکردنەوەی هەڵبژاردنەکانی تورکیا دەبێت. پارتی گەلانی دیموکرات (هە دە پە) سێیەم پارتە لە تورکیادا، دووەمین پارتی ئەپەزسیۆنە، سێیەم کیتلەی پەرلەمانە. پێگە و سەنگ و دەنگی خۆی هەیە. زیاتر لە (١٠%) ی کورسیەکانی پەرلەمانی بەدەستهێناوە. بەیە کلیچدار و ئەردۆگان و سەرکەکانی حیزبەکانی کەش بە هەندی دەزانن. هەر ئەم هەیشە کە ئەردۆگان هەوڵی ئەوەی دەدا لە پش هەڵبژادنەکاندا (هە دە پە) هەڵبوەشێنێتەوە. حیزبەکەی و حیزبی بزووتنەوەی نەژادپەرست، بە تاوانبارکردنی، گەلە تاوانی هەڵبەستراوی ناڕاست و بە بنەمایان داوەنەتە پاڵ (هە دە پە) و پاڵ

پەرلەمانتاران و ئەندامەکانی. هەوڵی ئەوشیان دا پارێزبەندی لەسەر هەموو پەرلەمانتارانی (هەدەپە) هەبگرن. بە ئەوەی بیانگرن. چونکە نەیانتوانی بە چاوسوورکردنەوە و بە هەڕەشە، دەمیانیان پێ دابخەن و وسکتیان بکەن، لە هەماڵین و پرتستەکردنی ئەو هەموو تاوان و پشێلکاریە قێزەونانەی کە دژ بە گەلی کوردمان کران و دەکرێن.
پەیوستە کورد بڕوا نەخەڵەتی کە (کەمال کلیچدار) بە رەسەن کورد و خەڵکی شاری دەرسمی باکووری کوردستانە، یا بە بنەچەکانی، ئەویان هیچ کەسێی بە کورد نازانێت،.. (تورگێت ئۆزال) یش ـ سەرکەکی پشووی تورکیا ـ کورد بوو. (تەها جەزراوی) ش کورد بوو. ئاتاتورکیش بنەچنی شەرفی بە کورددا، کە چی داوا و مافەکتان هەیە بە زیادەوە جیابجیان دەکەم. بەڵام کە دەستاتی وەرگرت و خەڵی قایمکرد، بە دندەترین شێوە کەوتە ڕشەکوژی و ژینسایدکرنی کورد، تانانەت لە شەشی چیای ئاگری (شەشی ئارارات) و لە (شەشی دەرسیم) دا، لە شاری (ئاگری) و لە شاری (دەرسیم) دا و لە شارچکە و دێیکانی دەڤەرکانی تری باکووری کوردستان، زەر دەندانە ژینسایدی کوردیان کرد، تانانەت منداڵانی ناو لانکی کوردیان سەربڕین. نکوویەیان لە بوونی نەتەوەی کورد کرد و زمانی کوردییان قەدەغەکرد. سیاسەتی وەرانکردن و خاکی سووتماکیان لە کوردستاندا جێبەجێکرد. چی ناشەت بە کوردیان کرد. تا ئەمەش زەربەی سەرکردە سیاسییەکانی تورکیا، هەگری قایرەسی ڕەگەزپەرستین و لە تورک زیاتر هیچ نەتەوەیەکی تر بە شایستەی ژیان و مان نازانن.

سەدامی گەبەگەیش، بنەچنی جێبەجێکردنی مافەکانی کوردی دا، بەڵام بە ئۆپۆزسیۆنی نامەردییەوە، کەوتە ڕشەکوژی و ژینسایدو ئەنفالکردن و ژەهربارانکردنی کورد و وەرانکردنی کوردستان و بە عەرەبکردن و گەیینی دیمەگرافیای کوردستان. کەواتە بەیینی داگیرکەران تەنیا بە خەڵەتاندن و سوود وەرگرتنە لە کات. ڕەفتار و کردەوەکانیان بە پێچەوانەی بەڵێن و قسەکانیانەوەن. بەداخەوە کە سەرکردەکانی کورد هەرگیز وانە و پەندیان وەرنەگرتوون و نەیانتوانیوە نیازی گاوی ناخی داگیرکەران و نەیارانی گەلەکەمان، بە وردی بخوێننەوە. دووبارە و دەبارە هەر خەڵەتاون و هەدەخەڵەتێن. چونکە لە هونەر و لە گەمەی سیاسەتدا، نابەڵەد و کەڵەوارن.

کەمێک لە ناوەڕۆکی بابەتەکەمان لامانداو، بەڵام وەکو دەڵێن قسە قسەی بەدوادا دێت. مەبەستیشم ئەوەیە، کە چیتر دەنگدەرانی کوردمان لە باکووری کوردستان، بە بەڵێنی درۆ و بە زەردەخەنی دروستکراوی پاپۆڕاوانی سەرۆک کۆماری تورکیا نەخەڵەتێن. گەر راست دەکەن، کورد کرداری لێیان دەوێت، نەک بەڵێن و درۆ. وەکو دەڵێن: هەندێ لە سەرکردەی سیاسیی بەرپرسەکان، بەڵێنی دروستکردنی پردێک لەسەر ڕووبار لە شوێنکەدا دەدەن، کە ئەو شوێنە ڕووباری لێ نییە.

شیعر\ حەڵەپچە.. شێخموس سەفەر

تو هەسرەن من یەن چکیایی کو نکارم ل دوو تە بگریم
تو چیایێ منە هەری بلندی کو بەرف لێ ناگرێ
تو زارەکتیا منا هەری مازلومی کو ب دوو ئەتارەکی وندا دبی
تو عەرشا دنیایێ کو هەموو ئەزمان ل تە هاتیە خەزبە
تو ماسیێ چەمێ خوێ یی کو ناگهڕێ تو بەحران
تو ڕەنگێ دنیایێ یە هەری ڕەشی
تو پێ ڕە ڕووڕەشیا دنیایێ
تو زارەکەکی هەمبەزکریی نە ل جەم تو کەسی
تو کالەمارەکی ب سوودی د هەمبەزا زارەکەکی

شێخموس سەفەر – ئامەد
سەرەکی (پێشوتری) لقی پەن (PEN)ی کورد

نامـــــــــــه.. لویز گلیك*.. و :

نەژاد عزیز سورمێ

شەو بێ دواجار
بێ دوایەمین جار
دەستت بەسەر جەستەمەوەیە ..
سبەی پاییزە
پێکەوە لە بانیژە دادەنیشین
تەماشای ئەو پەلکانە دەکەین وشك بوون و
با بە ئاسمانی گوندیدا دەیانبا
وەك ئەو نامانەی
یەك بە دوای یەك
هەر یەکمان لە مانی خێی دەیانسووتێنین ..
ئەم شەوە چەند ئارامە
تەنێ دەنگی تێیە بە خێیدا دەێ :
تێ تەێ بووی . ئەوەت دەوێ ..
منداڵەکەیش لە ناوەوە نوستووە
دەێی هێشتا لەدایك نەبووە ..
سبەی
پاییز
پێکەوە لە باخچە بچکێلانەکەدا
بەناو کورسی بەردین و درەختاندا دەێین
تەم دایپێشیون
وێنەی کەل و پەڵك
ێژگارێ بێ
بەجێ هێشترابن..
سەیر کە !
گەێای داران
چێن لە تاریکیدا بێند دەبن
ئەوەی لەسەرمان نوسیبوون
سووتاندمانن .

(*) لویز ئێلێزابێس گلیك سانی 1943 لە نیێرێك لەدایك بووە
1992 خەێاتی (پێلیتزەر)ی دراوەتێ ، چەندین کێشیعری بێاو کردووەتەوە ، ، دوا کێشیعری لە 2006 دا .
ئەم شیعرەی لە لاپەێە 22 ی کتێبی (عجله مشتعله تمر فوقنا) بێاوکردنەوەی

دەزگای (الجمل) 2009 لە بڕووت .. کراوە بە کوردی .

"کیســـــــــــــکانیش دەفڕن" لە دەرهێنانی "بەهمەن قوبادی" لە لیستی 30 فیلمی بەرچاوی دژی شەڕی سینەمای جیهان

مەنسوور جیهانی

فیلمی سینەمایی کوردیی "کیســـــکانیش دەفڕن" لە دەرهێنانی سینەماکاری ناوداری کورد "بەهمەن قوبادی" لە تێنیشت دەرهێنەرە ناودارەکانی سینەمای دنیا لە لیستی 30 فیلمی بەرچاوی دژی شەڕیی سینەمای جیهاندایە.

فیلمی سینەمایی کوردیی "کیســـــکانیش دەفڕن" Turtles Can Fly لە دەرهێنانی سینەماکاری بەئەزموونی کورد "بەهمەن قوبادی" کە بە نوێنەرایەتی هەرێمی کوردستان، تا ئێستا زیاتر لە 100 فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلم لە ئاستی دنیادا بەشداریی کردووە و زیاتر لە 50 خەڵاتی جیهانی بە کوردستان بەدەستهێناوە و یەکێک لە پڕشانازیترین فیلمەکان لە مێژووی سینەمای کوردستان و ئێران، بەمدواییانە لە لایەن ماڵپەڕی سینەمایی "ستار لۆکاڵ میدیا" Star Local Media لە لیستی 30 فیلمی بەرچاوی دژی شەڕیی سینەمای جیهاندایە کە تیایدا ناوی کەمـــک شاکاری دەرهێنەرە ناودارەکانی سینەمای دنیا بەرچاو دەکەوێت، لەوانە: "ئستانلی کوبریک"، "میلیش فۆرمەن"، "تێنس مالیک"، "چاڵی چاپلین"، "فرانسیس فۆد کاپۆلا"، "ئۆلیوەر ئستۆن"، "پارک جان ووک"، "ئەرێڤ مەریس"، "ژان ڕێنوار" و ... .

لە وتارەکدا کە لە لایەن "کاترینا سیرتا" Katrina Sirotta نووسەر و ڕەخنەگری سینەمایی لە ماڵپەڕی "ستار لۆکاڵ میدیا" Star Local Media بە مانشێتی "30 فیلمی بەرچاوی دژی شەڕ" 30great anti-war

movies نووسراوە، هاتووە: ئستاکەر سەبارەت بە میژووی ئەو فیلمانەی کە ناوەرۆک، شێواز و چنیەتی دەنگ یا هەستی زەر قورسی دژی جەنگیان هەبەت تۆژینەوەی کرد و 30 فیلم لە باشترینەکانی جیهانی دەستنیشان کرد و گرینگی ئەوتەی پەدان.

لە درۆژەی ئەم وتاردا نووسراوە: چ فیلم گەلێک یارمەتی بینەری داوە کە ئاکامەکانی شەڕ وەبیربهێنەوە و بۆچی ئاشتی ئەستاش ئامانجێکی گرینگە. چونکە شەڕ بابەتێکی ناخۆش و بەردەوام لە مێژوودا جێی باسە. ئەم 30 فیلمەی کە هەڵبژێردراون لە شیکردنەوەی شەڕی جیهانی یەکەم تەنیا چەند مانگ دوای کۆتایی هاتنی جەنگ تا هەڵخنەی شەڕکانی ئەم دوایانە و هەروەها بیروبۆچوونە مەدەنەکان سەبارەت بە هووداوە مێژووییەکان لە خۆ دەگرن.

لە بەشێکی دیکەی وتاری "کاترینا سیرەتا"دا هاتووە: ئەم فیلمانە دەریدەخات کە چۆن دەرهێنەرەکان هەگای جەراوجەر بە کەشانی پەتەکانی دە و گەیاندنی پەیامەکانی خۆیان، بە کەڵک وەرگرتن لە دەام بە بە وێنەکردنی نەهامەتییەکانی شەڕ یا تەنانەت هەگرایەتی بە کەمیک یا کەمەدیان دەزیوەتەوە. ئەم لیستە ئەو چیرۆکە خۆیاویی، ئەو فیلمانەی کە لەسەر هووداوە ئاستەقینەکان، بەگفیلم، فیلمە ئەنیمەیشنییەکان و تەنانەت فیلمە موزیکییەکان لە خەدگرەت و دەیسەلمێنەت کە هەگای جەراوجەر بە پەشکەش کردنی بابەتێکی بەهێز بوونی هەیە.

لە لیستی 30 فیلمی بەرچاوی دژی شەڕی سینەمای جیهان، کەمەک شاکاری دەرهێنەرە ناودارەکانی سینەمای دنیا تیایدا بەرچاو دەکەوێت کە هەندێک لە داهێنەرکانیان بریتین لە: "ئستانلی کوبریک"، "میلیش فەرمەن"، "تەنس مالیک"، "چاڵی چاپلین"، "فەرانسیس فەرد کاپۆلا"، "ئلیوەر ئستۆن"، "پارک جان ووک"، "ئەرنە مەریس"، "ژان هنوار"، "پیتەر وایەر"، "ئابڵ گانس"، "تیەری جەنج"، "مایکڵ چیمینۆ"، "ئیسائۆ تاکاهاتا"، "ئلەم کلیمەف"، "کۆن ئیچیکاوا"، "میخائیل کالاتازەف"، "پیتەر دیویس"، "پائڵ وەرهەفەن"، "هەبەرت ئاتمان"، "ئەدواەد بەرگەر" و ... .

بۆ زانیاریی زیاتر:
https://starlocalmedia.com/lifestyles/entertainment/30-great-anti-war-movies/collection_f23095d5-7d0a-5241-9912-d4cc7ba99203.html#1

پانئاخاوتن، بەغەمی زمانێ نێک خودی زمان.. پەشێوا کاکێیی

زمانی شیعری، سیستەمی «نەکخستن» و «شانگاری» لەگەڵ خۆیدا هەندگرێت، ئەگەر نەکخستن و شانگاری لەگەڵ خۆیدا هەنەگرێت، ناتوانێت پەیوەندی نهێنی نێوان شتەکان دروست بکات؛ بۆیە بەو ئەنجامە دەگەین کە بە بڕاورد لەگەڵ زمانی باو، «زمانی شیعری» پەیوەندی نێوان «شتەکان»ـــ نێک «وشە». هەکارەکەی ئەوەیە کە شتەکان زیانیان هەیە، بەڵام وشەکان زیانیان نییە. بۆیە زمان پاککردنەوە و فەدان و غەغەکردنە بە وشە، بەڵام وشە فەدراو و کەووی زمانە. پانئاخاوتن و زمان، وەک زەراب وایە، زەراب وەک پاشماوە کەمەک فلتەردا دەوات تا پاک دەکرێتەوە و دەبێتەوە ئاو و بە کار دەهێنرێتەوە، بەڵام زمان نەکەووی و بەردەوام لە خەسوین و خەتاشین و خەپاکردنەوەدا بە دووری خۆیدا دەسووڕێتەوە و دەچێتەوە ناو خۆی. پانئاخاوتن و زمان، دوو چەمکی جیاوازن. بۆیە «زمانی شیعری» و «وشەی شیعری» یەک شت نین. شیعر، چەمکێکی یەکگرتووە تا ئێگات بە کەمالی خۆی لە زمان خۆی دەرناهاوێژێت.

زمان، سیستەمێکە لە هەماکانی «دەنگ و مانا»، هەروەها ئامرازێکی پەیوەندیکردنە، کە مرۆڤەکان بە هەیوە دەستکەوتەکانی شارستانیەتی مرۆڤایەتی دەپارێزن و دەیانگوازنەوە. زمان، یەکێکە لە تایبەتمەندییەکانی نەتەوەیەک. بە گشتی نەتەوە جیاوازەکان زمانی تایبەت بە خۆیان هەیە. زمانە سەرەکییەکانی جیهان بریتین لە: [چینی، ئینگلیزی، فەڕەنسی، ڕووسی، ئیسپانی، عەرەبی، پورتووگالی و ئەڵمانی] لە نێویاندا زمانی چینی زۆرترین بەکارهێنانی هەیە و ئینگلیزی دوای ئەو و ئەنجا زۆرترین گفتوگۆکردن لە ئەستادا پورتووگالی بەدوازیلییە.

پانئاخاوتن/ قسەکردن، بەکارهێنان و دەرئەنجامی تایبەتی زمانە.

بەیە دوو واتای هەیە؛
١- بەکارهێنانی زمان، واتە «قسەکردن» یان «نووسین»، بەو هەیوە هاوتای «گوێگرتن» یان «خوێندنەوە»یە- کە پێسەی «دەربڕین» و «تێگەیشتن»ـە.

٢. دەرئەنجامی بەکارهێنانی زمان، واتە بڕەمی قسەکردنی زارەکی یان نووسراو، دەرئەنجامی چالاکییەکانی قسەکردنە.

جیاوازی چەمکی نێوان «زمان» و «قسەکردن» لە زمانزانی سویسری فەردیناند دی سوسێر (1857-1913)، کەرسی زمانەوانی گشتی (1916) وەرگیراوە.

سەبارەت بەوانەی سەرەوە، بە سەیرکردنی پەیوەندی نێوان شیعر و زمان و پانئاخاوتن، بەسە بە دەزینەوەی شیعر. شیعر، دەرئەنجامی بەکارهێنانی زمانە لەناو زماندا، بەڵام کە وەک قسە وەرگیرا و شیعر چووە ناو قسە، لە شیعر دەکەوێت. بەیە ئاگەر پەیوەندی هاوکێشەی [زمانی شیعری] لەسەر «شیعر + زمان» دامەزرابێت، کاتشۆن و زەمان دەخاتەوە ناو زمان و زمانیش وەرچەرخانی شیعرە. بەیە زمانی شیعری، زمانێکی حەتمی شاعیرانەیە بە دەربەینی هەستەکانیان و گەیشتن بە شیعر، تا ئادەیەکی دیاریکراو ڕەنگدانەوەی شێوازی قسەکردنی شاعیرە.

کەواتە، ئایا دەکرێت «شیعر + گوتار» بە «قسەی شیعر» دابەشکرێت؟ وەڵامەکە بەڵێیە. بەڵام ئاگەر ئەمە بە کار بهێنین بە دروستکردنی هاوکێشەیەکی تر، ئەوا دەبێتە «قسە + قسەکردن» = «قسەکردن + قسەکردن»، واتە پانئاخاوتن = پانئاخاوتن».

قسەکردن= قسەکردن، دیارە هەڵەیەکی پێناسەی بازنەییە لە لۆژیکی فەرمیدا. بەیە تێگەیشتنەکە تیەری «زمانی شیعری» هەیە بەڵام تیەری «قسەی شیعری» نییە.

ڕاستییەکەی، کاتێک بازنەکانی شیعر و فەرکردنی شیعر باس لە شیعر دەکەن، سەرنجیان لەسەر زمانی شیعرە؛ چونکە تەنیا زمان ئەرکی پەیوەندیکردنە، کە «ئەرکی ڕەمزی» و «ئەرکی گشتاندن»ـی هەیە. لەکەینەوە لە شیعر لە زمانەکەیدایە نەک قسەکەی، چونکە زمان گونجاندن و ئامازە.
...
ئازاری ٢٠٢٣

ئەوارانە ٢٢.. سەردار جاف

ئەوارانە لە وە بووم و
کاروانسەرا بووە خانووتخانەکەی رە و نەهاتمەوە
ناونیشانە لە سەراغم، وەاتە لە ئاگر و منیش بەفر
کنەی گەوهەر و نیگایەک بولبولییە
رەش و سپی ، تەزن و دەم دەسووتە
بە چواردەوری کاتمەوە
کاتە شەرم تەزقاڵەکە و ئەغر دەکا
بە ئاکاری دەبەتە ڕووت، بانگ سەدایە بە پەروایە
شەو و ڕۆژە تەکدەشکێنە
ژەمە گریان
بە هەنسکی لەتە نانکم گڵیوە
تەپوزە لای نیشتیمان قووتیلەی چەە دووکەڵی هەناسەیە
بە سەرمای دەر سپاردووە
دووگیانەکی شپەویە
ئەو دەمەی مەیل ژان دەیگرە
ئاوەەمە خەی دادەخزێنە، منەی ڕاست و چەپی دەکا
کەنار دەریا و ڕەخی باغە
تاریکایی و سرتەسرتی دەراندەرە
کەژاوەی دەر تەختی مەخەک ژوانی خەی نەژماردووە
دەی شەو ئەوارەیەکی تیا ڕووەوە
بریسکە و جوڵەی ئەستێرەی واگرتووە
نیگای حەزم، لالەییەکی شەهلاییە، بە دەشت و هەردی سینەما ڕادەکات و
سەتەنەی بیری بردووە
ئەم شەوبایەی توانەوە
هەشتان نازی ئەو بەنازەی نەبینیووە
میلەدی و سەدای بە جەش و زەماوەندی ژنەفت نەبووە
کەمەی گەچان
هەشتان پەرژەنبەندی ڕەحە بە چناری ئەستوونەوە باڵا دەکا
لە میحرابتا
کەنووشی مەرام نەدیووە
دوا ئاراستە، زەردەی خەڕە و کەنەفت نەبووە

تۆ بیر دەکەی بە مانزڵ تا لە وڵیت و من دەمێنم
تۆ ئۆوکێکی پێ ئازاری مایلتە من دەتوانم
تۆ شەپاڵی نانی دێیت و برستی من جاڵ دەدەی، من لاوازم و
دەتوانم
تۆ شرابی ترێی منی، منیش مەستم لە کنارتا بە ئاگام و دەتڵانم
تۆ شۆبایت و هەشتا زووە من گرانی گزبانە دەیانم
خشمدۆڵی تۆ خشۆیسترین کەسمی

١٧ / ٣ / ٢٠٢٣
ئامانیا

مژووی پێوەندی نێوان کورد و تورکیا.. جبار عبدالله مهاجر

مژووی هاوچەرخی نێوان کورد لەگەڵ تورکیا و گەلانی
لەهاماهنگیەکانی نێوانیان دەگەڕێتەوە سەردەمی تورکە عوسمانیەکان،
لەو کاتەوە ئەو پێوەندیە ئابووری و سیاسی و سەربازیانە
بەردەوامیان هەبووە، هەرچەندە کورد ژێردەوە لە بەردەوام بوونی
هاوپەیمانی لەگەڵ ئەو دەوڵەتە، بەپێچەوانەوە تورکەکان زۆر گرنگی
نادەن بەو پێوەندیە ئەمش هەکاری خۆی هەیە کە تورکەکان
نایانەوێت کورد لەناوچەکە دەربکەوێت و سەربەخۆیی خۆی ڕابگەیەنێت،
سیاسەتی ئەو دەوڵەتە بەرامبەر بە گەلی کورد جگە لە چەواشەکاری
هیچی تر نەبووە، لەلایەکی تر هاندانی یاساکانی دەوڵەت بەرامبەر بە
گەلەکەی کورد و بەرهەم هێنانی گەلێکی توندوو تیژ، پڕاوەزخستنی
مافەکانی لەنێو بنەماکانی ئەو وڵاتە بەووونی دیارە دژبەو
دەستورەی کە دانیان داناوە بەکەمە نەتەوەکان، ئەمش
بەرچاووونیکە کەهەموو کورد ئەوە دەزانێت و خۆی لە بەدەنگ
کردووە، لەهەومەرجە نەخوارزاوەکان وادەخوازێت هەردوو لا وەکو یەک
لەهاوکاری یەکتریدابن بەتام کورد بەتەنیا دەبینرێت لەوناوە،
ئەگەر لاینی ئابووری بکەینە تەوەرەکی گرنگ لە پێوەندی نێوان ئەم
دوو وڵاتە تورکیا وەکو وڵاتێکی بەرژەوند خواز دەردەکەوێت و
پێوەندی خۆی بەستەوە بەولاینە ئابوریەی کە کوردستان خاوەنیەتی،

کوردیش ناچارە دان بەو پێوندیدابنێت و ئامادەبێت بەهەر جۆرێک
بێت لەگەڵ ئەو وڵاتە بردەوام بێت لەلایەنی ئابوری و بازرگانی،
بواری سەربازیش تەوەرێکی ترە لەپێوندیەکانی نێوان هەردوولا
بەڵام زۆر بەجیاوازتر لەتەوەری ئابوری، تورکیا لەم لاینەوە زیاتر
زاڵترە بەسەر کوردا ئەمەش بە بەزاندنی ئاسمان و خاکی کوردستان
بەهەبوونی چەکدارانی پەکەکە کە بەدوژمنی سەرسەختی خۆی دەزانێت،
زۆر جار بە ئەوەی گوێ بدات بە هەبوونی هاونشتیمانیان لەسەر
سنورەکان و گوندەکان تورکیا هەڕەستێت بەئەنجامدانی تەپباران
لەوناوچانە کە بۆتە هۆی شهیدکردن و بریندارکردنی خەڵکی سڤیل و
بێتاوان، واتا ئەم شەوازە هێرشانە بەمانای ئەوە دێن کە تورکیا
هیچ حسابێک بۆ کورد و خاکەکەی ناکات و گوێ بە هاوپەیمانی نادات،
تەبەگرافیای دەوڵەتی تورک وا هەڵکەوتووە کە بەمنەت بێت لەئاست
داواکاری وڵاتانی ئەقلیمی لەلایەک هێگای بەیەکگەیشتنی هەردوو
کیشوەری ئاسیاو ئەوروپایە سەرهێگای بازرگانیە، ئەمەش وادەکات
هەڕەشەی خۆی بەسەر هەردوو لادا بسەپێنێت، بەوهۆیەوە تەنزولات بۆ
داوەتانی تر ناکات و ملکەچی داواکاری خۆیان دەکات. ئیستاش ئەو
پێوەندیانە بردەوامیان هەیە بەبێ ئەوەی هیچ گۆڕانکارییەکی
بەسەردا هاتبێت و تورکیا لەسەر هەمان هێگای سیاسەتی کۆنی عوسمانی
بردەوامە، دەوڵەت هیچ یاسیەکی نەگۆڕیووە کەلەبەرژەوندی گشت
نەتەوەکاندابێت و ئەوانیش مافی خۆیان هەبێت ئازادانە بیاربدەن
یاخود بژین، تەنانەت کوردیان کردەتە دوژمنی یەکتری و زەمینەیان
خۆشکردووە بۆ کورد تاکو بەدەستی یەکتری خوێنی یەکتری هەڵمژن و
یەکتری بکوژن،